

TÜRKMEN SÖZLÜKLERİ VE SÖZLÜKÇÜLÜĞÜ ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR HAKKINDA

Berdi SARIYEV*

Özet

Bu makalede 1913 yılından günümüze kadar Türkmenistan'da ve yurt dışında yayımlanan Türkmen sözlükleri ve Türkmen sözlükçülüğü üzerinde yapılan araştırmalar ele alınmaktadır. Çalışmada Türkmen sözlüklerinin türleri açıklanmış; Türkmen sözlüklerinin ve sözlükçülükle ilgili araştırmaların bu güne kadar yapılmamış olan listesi okurlara sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Söz, söz varlığı, sözlükler, sözlükçülük, Türkmen dili, leksika, leksikografiya.

ON THE STUDIES ABOUT TURKMEN DICTIONARIES AND TURKMEN LEXICOGRAPHY

Abstract

This article is intended to examine the studies done both in Turkey and abroad on Turkmen dictionaries and Turkmen lexicography since 1913 onwards. Types of Turkmen dictionaries are explained in the study. In addition, a list of Turkmen dictionaries and the studies relating Turkmen lexicography is given. That list has not compiled so far.

Keywords: Word, vocabulary, dictionaries, lexicography, Turkmen language, lexica.

Giriş

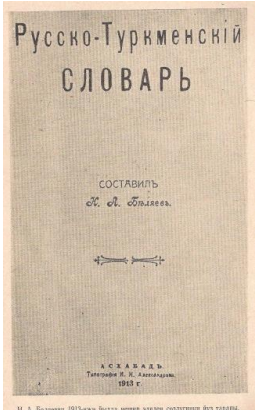
“Söz”, her bir halkın ana dili tohumlarıyla gönül tarlasında yetiştirdiği bir millî ürüne benzer. Sonuna “-lük” yapım eki eklenen “sözlük” ise tıpkı bu millî ürünün daima korunabilmesi için yerli yerine konulan hazine sandığını hatırlatır. Yıllarca, asırlarca yetiştirdiği, büyüttüğü, ürettiği ve sahip çıkarak koruduğu için de sözlükler o milletin, o halkın adını daima taşımaktadırlar.

Karşılaştığımız veya elimize geçen her bir metin, birer sözlüktür. Fakat alfabe sırasına göre düzenlenmiş değildirler. Bu gün yaptığımız çalışmalarda bazen indeks bazen de dizin adıyla söz konusu metni sözlüğe dönüştürdüğümüz delil talep etmeyen bir gerçektir.

Türkmenistan Bilimler Akademisinde bilimsel çalışmalar yapan merkezlerden biri Dil ve Edebiyat Araştırmaları Enstitüsüdür. Türkmen millî şairi Mahtumkulu'nun adını taşıyan bu enstitü 1951 yılında kurulmuştur. Bu kurum, kurulduğundan beri Türkmen dilinin gramer yapısı ve söz varlığı, leksikografi, Türkmen edebiyatının tarihi ve halk edebiyatı konularında faaliyetini sürdürmektedir. Bu nedenle halk arasında bu kuruma kısaca “Dil-Edebiyat Enstitüsü”

* Doç. Dr.; Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, berdisari@yahoo.com.tr

denilmektedir.

Resim 1

İlk Rusça-Türkmençe Sözlük

Türkmen sözlükçülüğünde, iki dilin karşılaştırıldığı sözlüklerin temeli İ. A. Belyayev (Rusça-Türkmençe Sözlük) tarafından atılmıştır. Özellikle Ruslar için hazırlanmış olan bu sözlük 1913 yılında Aşkabat'ta İ. İ. Aleksanrov'un özel matbaasında basılmıştır. "Russko-Turkmenski Slovar' / Rusça-Türkmençe Sözlük" olarak adlandırılan bu sözlük iki dilli Türkmen sözlüklerinin ilk örneğidir. Bu sözlük, o dönemde Rusların Türkmen Türkçesini öğrenmesini kolaylaştırmıştır.

Sözlükte madde başı sözcükler alfabe sırasına göre verilmiştir.

Ayrıca çok sayıda atasözü ve deyim de yer almaktadır.

Belyayev, Türkmen Türkçesini iyi bilen bir gazeteci olarak tanınmaktadır. O, 1914-1917 yılları arasında basılan ilk Türkmen gazetesi olarak bilinen "Zakaspiyskaya Tuzemnaya Gazeta / Hazar Ötesi Yerel Gazetesi"nde Türkmençe bölümüne redaktörlük yapmıştır.

Özet olarak Türkmen Türkçesi için araştırma konusu olabilecek epeyce malzeme Sovyetler Dönemi öncesinde de bulunmaktadır. Bunların incelenmesi ise günümüzün önem arz eden konularındandır.

27 Ekim 1924 yılında "Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti" kurulur ve bundan sonra Türkmen Türkçesinde sözlük ve sözlükçülük çalışmaları geniş şekilde devam etmeye başlar.

Türkmen Sözlük Türleri ve Bunların Yıllara Göre Listesi

Araştırmamızın konusu olan ve şu ana kadar yayımlanan Türkmen sözlüklerini iki ana gruba ayırabiliriz:

Ansiklopedik Sözlükler:

"Türkmen Sovet Ensiklopediyası (TSE) / Türkmen Sovyet Ansiklopedisi": Toplam 10 ciltten ibaret olan bu sözlük, 1974-1989 yılları arasında neşredilmiştir. Sözlüğün 8. cildi "T" harfine ayrılmıştır ve Türkmenistan özel sayısı olarak seçilmiştir. Büyük Ekim İnkılabı'nın 60. yıl dönümü münasebetiyle 1978 yılında Aşkabat'ta yayımlanmıştır. Bu ciltte, Türkmenistan tarihi, Türkmen halkının tarihi, Türkmen gelenek ve görenekleri, örf âdetleri, etnografyası, coğrafyası, kültürü ve diğer özellikleri hakkında geniş bilgileri yer almaktadır.

Filolojik Sözlükler:

- 1) Açıklamalı Sözlükler
- 2) İmla Sözlükleri veya İmla Kuralları Sözlüğü
- 3) Telaffuz Sözlükleri
- 4) Ağız Bilim (Diyalektoloji) Sözlükleri
- 5) Tarihi Sözlükler
- 6) Etimolojik Sözlükler
- 7) İdiomatik Sözlükler
- 8) Deyimler (Frazeolojik) Sözlükler
- 9) Eş Anlamlılar (Sinonimler) Sözlükleri
- 10) Zıt Anlamlılar (Antonimler) Sözlükleri
- 11) İki Dilli Tercüme Sözlükleri
- 12) Çok Dilli Sözlükler
- 13) Terimler Sözlükleri vs.

1924 yılından sonra, yıllara göre sırasıyla şu sözlükler yayımlanmıştır:

1926

Kratkiy Russko-Turkmenskiy Slovar Primenitelno K Nujdam Gosudarstvennoy Statistiki TSSR / TSSC Devlet İstatistiği İhtiyaçları Doğrultusunda Kullanmak İçin Rusça-Türkmençe Kısa Sözlük. Aşkabat.

Yeni kurulmuş olan Türkmenistan Cumhuriyeti'nin yazı işlerinde bu sözlük çok önemli rol oynamıştır.

1929

Aliyev A., Boriyev K., Russko-Turkmenskiy Slovar / Rusça-Türkmençe Sözlük. Aşkabat.

Türkmenistan Devlet Yayınevinde basılan bu sözlükte Rusça kısmı için Kiril harfleri, Türkmençe kısmı için ise Latin harfleri kullanılmıştır.

Bu sözlük, Türkmen ve Rus dillerini öğrenmek isteyenler için hazırlanmıştır.

Türkmen sözlükçülüğü tarihinde madde başı sözcüklerdeki uzun ünlüleri göstermek en önemli konulardan biri olmuştur. Bu sözlükte her uzun ünlüyü gösteren karakterin çift yazılmasıyla sorun çözülmeye çalışılmıştır.

Poseluyevskiy, A. P., Rukovodstvo dlya İzüçeniya Turkmenskogo Yazıka (s Prilojeniyem Kratkogo Turkmensko-Russkogo Slovary) / Türkmen Dilini Öğrenmek için Kılavuz (Türkmençe-Rusça Kısa Sözlük Ekiyle Birlikte). Aşkabat.

1936

Murzayev, G., Russko-Turkmenskiy Kratkiy Slovar' dlya Russkih / Ruslar için Rusça-Türkmençe Kısa Sözlük. Aşkabat.

1937

Bagdanova, M. İ, Kratkiy Russko-Turkmenskiy Slovar' Sotsialno-Politiçeskiy Terminov, Aşkabat.

1938

Huseyinov, G., Ismayılov, H., Sakali, M., Russko-Turkmenskiy Karmanniy Slovar / Rusça-Türkmençe Cep Sözlüğü. Aşkabat.

1939

Türkmençe-Rusça Cübi Sözlüğü / Türkmençe-Rusça Cep Sözlüğü. Aşkabat.

Russko-Turkmenskiy Karmanniy Slovar' / Rusça-Türkmençe Cep Sözlüğü. Aşkabat.

1940

Baylıyev, H., Karriyev, B., Turkmensko-Russkiy Slovar' / Türkmençe-Rusça Sözlük. Aşkabat.

1948

Batırov, Ş., Karpov, G. K., Russko-Turkmenskiy Slovar' / Rusça-Türkmençe Sözlük. Aşkabat.

1954

Lavrov, Ark. P., Lavrov, Alk. P., Geografiya Terminleriniñ Rusça-Türkmençe Gısgaça Düşündirişli Sözlüğü / Rusça-Türkmençe Kısa Açıklamalı Coğrafya Terimleri Sözlüğü. Aşkabat.

Nıyazov, A. H., Himiya Terminleriniñ Rusça-Türkmençe Sözlüğü / Kimya Terimlerinin Rusça-Türkmençe Sözlüğü. Aşkabat.

1956

Russko-Turkmenskiy Slovar' / Rusça-Türkmençe Sözlük. Moskova.

1957

Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi / Türkmen Dilinin İmla Sözlüğü. Aşkabat.

1958

Kalçayev, K., Astranomiya Rerminleriň Rusça-Türkmençe Gısgaça Sözlügi / Astronomi Terimlerinin Rusça-Türkmençe Kısa Sözlüğü. Aşkabat.

Ahallı, S., Slovar Mahmuda Kaşgarskogo i Turkmenskiy Yazık / Kaşgarlı Mahmud'un Sözlüğü ve Türkmen Dili. Aşkabat.

1960

Kerbabayev, B. B., Botanika Terminleriň Rusça-Türkmençe Sözlügi / Botanik Terimlerin Rusça-Türkmençe Sözlüğü. Aşkabat.

1962

Bayriyev, Ç. B., Davlekamov M. H. Latino-Russko-Turkmenskiy Slovar' Meditsinskih Terminov / Latince- Rusça- Türkmençe Tıp Terimleri Sözlüğü. Aşkabat.

Berkeliyev, M., Russko-Turkmenskiy Slovar Geologičeskih Terminov / Rusça-Türkmençe Jeoloji Terimleri Sözlüğü. Aşkabat.

Türkmen Diliniň Sözlügi / Türkmen Dili Sözlüğü. Aşkabat.

Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi / Türkmen Dilinin İmlâ Sözlüğü. Aşkabat.

1963

Meredov, A., Ahallı, S., Türkmen Klassıki Edebiyatınıň Gısgaça Sözlügi / Türkmen Klasik Edebiyatının Kısa Sözlüğü. Aşkabat.

Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi / Türkmen Dilinin İmla Sözlüğü. Aşkabat.

1967

Muradova, S., Slovar po Kovratkaçestvu i Rukodeliya / Halıcılık ve El İşleriyle İlgili Sözlük. Aşkabat.

Taçmıradov, T., Çarıyev, M., Türkmen Dilinin Orfoepiyası ve Gısgaça Orfoepik Sözlük / Türkmenenin Telaffuzu ve Kısa Telaffuz Sözlüğü. Aşkabat: İlim Neşriyat.

1968

Russko-Turkmenskiy Slovar' / Rusça-Türkmençe Sözlük. Moskova.

Kratkiy Russko-Turkmenskiy Slovar' / Küçük Rusça-Türkmençe Sözlük. Moskova.

Aksakov, K., Altayev, S., *vd.*, *Turkmensko-Russkiy Slovar / Türkmençe-Rusça Sözlük*. Moskova.

1970

Ataniyazov, S., *Türkmenistanın Toponomik Sözlüğü / Türkmenistan'ın Toponomik Sözlüğü*. Aşgabat: İlim Neşiriyat.

1971

Ataniyazov, S., *Toponomiçeskiy Slovar Yugo-Zapadnoga Turkmenistana / Güney-Batı Türkmenistan'ın Toponomi Sözlüğü*. Aşgabat.

1973

Gündoğdiyev, A., Atayev, M., Meredov, O., *Turkmensko-Angliyskiy Razgovornik / Türkmençe-İngilizce Konuşma Kılavuzu*. Aşgabat.

Melikgulyev, G., *Russko-Turkmenskiy Slovar' Fiziçeskih Terminov / Rusça-Türkmençe Fizik Terimleri Sözlüğü*. Aşgabat.

1974

Hudayberdiyev, C., *Latino-Russko-Turkmenskiy Slovar' Anatomiçeskih Terminov / Latince-Rusça-Türkmençe Anatomi Terimlerinin Sözlüğü*. Aşgabat.

1976

Altayev, S., Açılova, G., *vd.*, *Türkmen Diliniň Frazelogik Sözlüğü / Türkmen Dilinin Deyimler Sözlüğü*. Aşgabat.

1977

Arazkulyev, S., Ataniyazov, S., Berdiyev, R., Saparova, G., *Türkmen Diliniň Gısgaça Dialektologik Sözlüğü / Türkmen Dilinin Kısa Diyalektoloji Sözlüğü*. Aşgabat: İlim Neşiriyat.

1978

Çarıyarov, B., *Türkmen Diliniň Orfoepik Sözlüğü / Türkmen Dilinin Telaffuz Sözlüğü*. Aşgabat.

1979

Penciyev, M., *Türkmen Diliniň Ekerançılık Leksikası / Türkmen Dilinin Tarımla İlgili Söz Varlığı*. Aşgabat.

Gafurova, H., Amangeldiyeva, K., *vd.*, *Oba Hocalık Terminleriniň Rusça-Türkmençe Sözlüğü / Köy Mülkiyeti Terimlerinin Rusça-Türkmençe Sözlüğü*. Aşgabat.

1980

Ataniyazov, S., Türkmenistanıñ Geografik Atlarınıñ Düşündirişli Sözlügi / Türkmenistan'ın Coğrafya Adlarının Açıklamalı Sözlüğü. Aşkatat.

Cumayev, R., Kozin, V. S., Mosesova, A. M., Maldarçılık Terminleriniñ Rusça-Türkmençe Sözlügi / Hayvancılık Terimlerinin Türkmençe-Rusça Sözlüğü. Aşkatat.

1981

Amansariyev, C., Gulmanov G., Lingvistik Terminleriñ Rusça-Türkmençe Spravoçnigi / Dil Bilimi Terimlerinin Rusça-Türkmençe Rehberi. Aşkatat.

Ataniyazov, S., Türkmenistanıñ Toponimiyası / Türkmenistan'ın Yer-Yurt Adları Sözlüğü. Aşkatat.

Atayev, G., Türkmen Diliniñ Hünärmentçilik Sözlügi / Türkmen Dilinin Meslek Sözlüğü. Aşkatat.

1982

Atayev, K., Meskutov, V., Russko-Turkmenskoy Uçebny Slovar' / Rusça-Türkmençe Okul Sözlüğü. Moskova.

1984

Berdiyev, R., Şikina, İ. V., Russko-Turkmenskiy Slovar' / Rusça -Türkmençe Sözlük. Aşkatat.

1986-1987

Bol'şoy Russko-Turkmenskiy Slovar' (tom 1) / Rusça-Türkmençe Büyük Sözlük (1. cilt). Moskova.

Bol'şoy Russko-Turkmenskiy Moskova.Slovar' (tom 2) / Rusça-Türkmençe Büyük Sözlük (2. cilt). Moskova.

Altayev, S., Voprosı Turkmenskoy Leksikografii / Türkmen Sözlük Biliminin Sorunları. Aşkatat.

1988

Seyitmıradov, S., Garriyev, G., Matematiki Terminleriñ, Düşünceleriñ ve Sözlömleriñ Rusça-Türkmençe Sözlügi / Matematik Terimlerin, Deyimlerin ve Cümlelerin Rusça-Türkmençe Sözlüğü. Aşkatat.

Meredov, A., Ahallı, S., Türkmen Klasik Edebiyatı Sözlüğü.

Ataniyazov, S., Slovar' Turkmenskih Etnonimov / Türkmen Etnik Grupları ve Boy, Soy Adları Sözlüğü. Aşkatat.

Atayev, G., Meskutov, V., Russko-Turkmenskoy Uçebny Slovar' / Rusça-Türkmençe Okul Sözlüğü. Moskova.

Babagulyev, A., Akmamedov, O., Türkmen Diliniň İkdısadı Terminleriniň Gısgaça Sözlügi / Türkmen Dilinin İktisadi Terimlerinin Kısa Sözlüğü. Aşkat. Aşkat.

1989

Türkmen Diliniň Adam Atlarınıň Spravoçnigi / Türkmen Dilinin Kişi Adları Rehberi. Aşkat. Aşkat.

Annamıradova, M., Edebiyat Övreniş İliminiň Terminleriniň Gısgaça Rusça-Türkmençe Sözlügi / Edebiyat Öğreniş İlmî Terimlerinin Rusça-Türkmençe Kısa Sözlüğü. Aşkat. Aşkat.

Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi / Türkmen Dili İmla (Kılavuzu) Sözlüğü. Aşkat. Aşkat.

Almamedov, A., Nazarov, R., English-Turkmen Dictionary / İngilizce-Türkmençe Sözlük. Aşkat. Aşkat.

Borcakov, Ş., Türkmen Diliniň Deňiz ve Derya Leksikasınıň Gısgaça Sözlügi / Türkmen Dilinin Deniz ve Nehir Söz Varlığının Kısa Sözlüğü. Aşkat: İlim Neşiryat.

1991

Redjepova, M., Kratkiy Turkmensko-Russkiy Slovar Pedagogičeskih Terminov / Türkmençe-Rusça Kısa Pedagoji Terimleri Sözlüğü. Aşkat. Aşkat.

1992

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, II. Ankara.

Ataniyazov, S., Türkmen Adam Atlarınıň Düşündirişli Sözlügi / Türkmen Kişi Adlarının İzahlı Sözlüğü. Aşkat: Türkmenistan Neşiryat.

1993

Durdiyev, M., Türkmenleriň Amalı-Haşam Sungaty / Türkmenlerin Güzel Sanatlar Sözlüğü.

1994

Arbabov, B., Garayev A., Kratkiy Russko-Turkmenskoy Slovar' Ekonomiçeskih Terminov / Ekonomi Terimlerinin Rusça-Türkmençe Kısa Sözlüğü. Aşkat. Aşkat.

Ataniyazov, S., Şecere: Türkmeniň Nesil Daragtı / Şecere: Türkmenlerin Soy Ağacı. Aşkat. Aşkat.

Ataniyazov, S., Etnonimi v Turkmenskom Yazıke / Türkmen Dilinde Etnik Gruplar ve Boy, Soy Adları. Aşkat. Aşkat.

Sarıyev, B., Türkmen Sözleşiniň Altın Sözlügi / Türkmençe Konuşmanın Altın Sözlüğü. Aşkat. Aşkat.

Bayramsahatov, N., İslam: Gısgaça Sözlük / İslam: Kısa Sözlük. Aşkat. Aşkat.

Cumageldiyeva, B., Sopiyeva, G., Türkmençe-Rusça Gısgaça Tematik Sözlüğü / Türkmençe-Rusça Kısa Tematik Sözlük. Aşkabat.

Garabayev, B., Türkmençe-Türkçe Geleşik (Konuşma) Sözlüğü / Türkmençe-Türkçe Konuşma Kılavuzu. Aşkabat.

1995

Tekin, T., Ölmez, M., *vd.*, Türkmençe-Türkçe Sözlük. Ankara, 1995.

1996

Kolotova, G. A., Yuvelirnaya Leksika v Turkmenskom Yazıke / Türkmen Dilinin Kuyumculukla İlgili Söz Varlığı. Aşkabat.

1997

Meredov, A., Magtımgulıñ Düşündirişli Sözlüğü, 1 t. (s. 1-341) 2 t. (s. 342-797) 3 t. (s. 804-1273) / Mahtumkulunun Açıklamalı Sözlüğü, 1 c. (s. 1-341) 2 c. (j. 342-797) 3 c. (s. 804-1273). Gonbed Kabus, 1997.

1998

Atayev, G., Türkmenistanıñ Tebigı Derman Otları / Türkmenistan'ın Tabii Şifalı Bitkileri. Aşkabat.

1999

Turkmen-English Dictionary (Editors: Allen, J. Frank - Touch-Werner (Tachmouradova), Jeren,) / Türkmençe-İngilizce Sözlük (*hızl.* Ceren Taçmıradova). Kensington.

2003

Kıyasova, G., Zergärçilik Sözlüğü / Kuyumculuk Terimleri Sözlüğü. Aşkabat.

2004

Atanıyazov S., Türkmen Diliniñ Sözköki Sözlüğü / Türkmençe Kökenler Sözlüğü. Aşkabat.

Kara, M., Karadoğan, A., Türkmen Türkçesi-Türkiye Türkçesi Deyimler Sözlüğü. Ankara.

Türkmen Sözlükçülüğü Üzerine Yapılan Araştırmalar ve Sonuçları

Sovyetler Döneminde Türkmen sözlükleri ve sözlükçülüğü üzerine ciddi araştırmalar yapılmıştır. Bu eserlerde günümüzün sözlüklerini ve sözlükçülüğü geliştirme yolları, sözlüklerin norm ilkeleri gibi konular ele alınmıştır.

Söz konusu araştırmaları aşağıdaki alt gruplara ayırmak mümkündür:

Türkmen Sözlüklerini ve Sözlükçülüğünü Geliştirmek Amaçlı Yapılan Bazı Araştırmalar

Bu konuda en önemli bilimsel çalışmalardan biri Türkmen sözlükçüsü Sapar Ahallı tarafından 1958 yılında hazırlanmıştır.

Ahallı, S., Slovar Mahmuda Kaşgarskogo i Turkmenskiy Yazık / Mahmud Kaşgarlı'nın Sözlüğü ve Türkmen Dili. Aşkabat, 1958.

Rus dilinde yazılan tez özetidir, toplam 16 sayfadan ibarettir. Türk sözlükçülük tarihinde ilk sözlük olarak kabul edilen Divan Sözlüğü ile Türkmen Türkçesi söz varlığını yan yana getirerek inceleyen bu bilimsel çalışma Sovyet Türkolojisinde Divan ile karşılaştırmalı ilk araştırmadır. Rus ve Türkmen dillerinde hazırlanmış doçentlik tezidir. Savunması sonucunda araştırmacıya “filoloji ilimleri kandidatu” unvanı verilmiştir.

Muhammedova, Z. B., İssledovaniya po İstorii Turkmenskogo Yazıka XI-XIV vv. / XI-XIV yüzyıllarda Türkmen Dili Tarihi Üzerine Yapılan Araştırmalar. Aşkabat, 1973.

Prof. Dr. Z. B. Muhammedova'nın bu çalışması Türkmen sözlükleri ve sözlükçülüğünün gelişimi açısından tarihî rol oynamıştır. Günümüzde de önemli bir yere sahip olan bu çalışma Rusça yazılmıştır.

Övezov, A., Türkmen Dilinde Sözü ve Sözlük Sostavın Ösüşinin Yolları / Türkmen Dilinde Sözü ve Sözlükçülüğün Gelişme Yolları. Aşkabat, 1989. Rus ve Türkmen dillerinde hazırlanmış profesörlük tezidir. Bu çalışma, son dönemin sözlüklerinde yer alan madde başı sözcükleri çeşitli açılardan genişletme konusunda Türkmen sözlükçülüğüne önemli katkılar sağlamıştır.

Taçmıradova, C., Prinsip Normativnosti v Tolkovom Slovare Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Açıklamalı Sözlüğünde Normlar Prensibi. Aşkabat, 1989.

Rus dilinde hazırlanmış doçentlik tezidir. Babasının (Prof. Dr. Taçmıradov T. Sovyet Döneminde Türkmen Türkçesinin Söz Varlığına İlişkin Normları) mesleğini devam ettiren C. Taçmıradova, Türkmen sözlüğünde temel ilkeler ve bunların gelişmesiyle ilgili araştırmaları sonucunda çeşitli öneriler sunmuştur.

Çarıyeva, N., Fonostatiçeskaya Harakteristika Orfoepiçeskogo Slovarya Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Telaffuz Sözlüğünde Ses Gürlüğünün İstatistik Niteliği. Aşkabat, 1991.

Orazov, A. H., Türkmen Türkçesindeki Yabancı Sözcüklerin Türkiye Türkçesindekilerle Karşılaştırılması. Ankara, 1996.

Saparov, M., Türkmencede ve Türkiye Türkçesinde Eş Seslilik ve Çok Anlamlılık İlişkisi. Ankara, 1997.

Türkmen Sözlükçülüğünde Terimleri Geliştirmek Amacıyla Yapılan Araştırmalar

Akmamedov, O., Puti Formirovaniya i Razvitiya Ekonomiçeskoy Terminologii v Turkmenskom Yazıke / Türkmen Dilinde Ekonomi İle İlgili Terminolojinin Oluşumu ve Gelişmesi. Aşkat, 1987. (Doçentlik tezi Rus dilinde).

Saparova, G., Formirovaniye i Razvitiye Yuridiceskkoy Terminologii Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinde Hukuk Terimlerinin Oluşması ve Gelişmesi. Aşkat, 1993.

Amansariyev, B., Leksiko-Semantiçeskaya i Slovoobrazovatelnyaya Harakteristika Lingvistiçeskih Terminov Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Lengüistik Terimlerinin Leksik-Semantik ve Kelime Yapım Özellikleri. Aşkat, 1986.

Türkmen Söz Varlığını Geliştirmek Amacıyla Yapılan Araştırmalar

Sarihanov, M., Ribolovnyaya Leksika v Turkmenskom Yazıke / Türkmen Dilinin Balıkçılıkla İlgili Söz Varlığı. Aşkat, 1991.

Aşırov, P., Jivotnovodçeskaya Leksika v Turkmenskom Yazıke / Türkmen Dilinin Hayvancılıkla İlgili Söz Varlığı. Aşkat, 1971.

Garacayev, Ç., Voyennaya Leksika v Turkmenskom Yazıke / Türkmen Dilinin Harbî Söz Varlığı. Aşkat, 1978.

Miradova, S., Leksika Kovrotkaçestva v Turkmenskom Yazıke / Türkmen Dilinin Halıcılıkla İlgili Söz Varlığı. Aşkat, 1969.

Hocageldiyev, B., Verblyudovodçeskaya Leksika v Turkmenskom Yazıke / Türkmen Dilinin Devecilikle İlgili Söz Varlığı. Aşkat, 1991.

Türkmen Sözlükçülüğünde Diyalektleri ve Ağızları Geliştirmek Amacıyla Yapılan Araştırmalar

Akmamedov, M., Karadaşlinskiy Dialekt Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Karadaşlı Diyalekti. Aşkat, 1975. (Doçentlik tezi, Rus dilinde).

Muhyev, H., Nohurskiy Dialekt Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Nohur Diyalekti. Aşkat, 1957.

Bagıyev, H., Olamskiy Dialekt Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Olam Diyalekti. Aşkat, 1965.

Kurenov, S., Osobennosti Turkmenskogo Govora Severnogo Kavkaza (Stavropolya) / Kuzey Kafkas Türkmen Ağzı Dil Özellikleri (Stavropol Bölgesi Örneğinde). Aşkat, 1959.

Arazkuliyev, S., Govorı Turkmen Dortkulsokogo Rayona Karakalpakskoy ASSR / Karakalpak Özerk Bölgesi Dörtgöl İlçesinin Türkmen Ağızları. Aşkat, 1962.

Çörlıyev, O., Mariyskiy Govor Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Marı Şıveleri. Aşkat, 1964.

Bayramdurdıyev, B., Ahalskiy Govor Tekinskogo Dialekta Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Teke Diyalekti Ahal Şıveleri. Aşkat, 1965.

Amansarıyev, C., Severniy Govor Yomudskogo Dialekta Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Yomut Diyalekti Kuzey Şıveleri. Aşkat, 1954.

Nartıyev, N., Sarıkskiy Dialekt Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Sarık Diyalekti. Aşkat, 1960.

Gulmanov, G., Geoklenskiy Dialekt Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Göklen Diyalekti. Aşkat, 1960.

Mengliyeva, G., Sakarskiy Dialekt Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Sakar Diyalekti. Aşkat, 1973.

Övezov, Y., Türkmen Diliniñ Kırac Dialekti / Türkmen Dilinin Kırac Diyalekti. Aşkat, 1995.

Saparova, G., Dialekt Hasarlı Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Hasarlı Diyalekti. Aşkat, 1970.

Çommadov, O., Dialekt Ata Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Ata Diyalekti. Aşkat, 1975.

Maviyev, N., Dialekt Arabacı Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Arabacı Diyalekti. Aşkat, 1975.

Şamıradov, K., Zapadniye Govorı Yomudskogo Dialekta Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Dilinin Yomut Diyalekti Batı Ağızları. Aşkat, 1960.

Berdiyev, R., Glagol v Dialektah i Govorah Turkmenskogo Yazıka / Türkmen Diyalekt ve Ağızlarında Fiiller. Aşkat, 1989.

Kaynaklar:

AHALLI, S. (1958). *Slovar' Mahmuda Kaşgarskogo i Turkmenskiy Yazık*. Aşkat.

AKSAKOV, K. ve ALTAYEV, S. (ty.). *Turkmensko-Russkiy Slovar*. Moskova.

ALİYEV, A. ve BÖRİYEV, K. (1929). *Russko-Turkmenskiy Slovar'*. Aşkat.

ALMAMEDOV, A. ve NAZAROV, R. (1989). *English-Turkmen Dictionary*. Aşkat.

ALTAYEV, S. (1986). *Voprosı Turkmenskoy Leksikografii*. Aşkat.

AMANSARIYEV, C. ve GULMANOV, G. (1981). *Lingvistik Terminleriñ Rusça-Türkmençe Spravoçnigi*. Aşkat.

ANNAMIRADOVA, M. (1989). *Edebiyat Övreniş İlmınıñ Terminleriniñ Rusça-Türkmençe Gısgaça Sözlügi*. Aşkat.

- ARAZKULIYEV, S., ATANIYAZOV, S., BERDİYEV, R. ve SAPAROVA, G. (1977). *Türkmen Diliniñ Dialektologik Sözlügi*. Aşkat.
- ARBABOV, B. ve GARAYEV, A. (1994). *Kratkiy Russko-Turkmenskoy Slovar' Ekonomičeskih Terminov*. Aşkat.
- ATANIYAZOV, S. (1994). *Etonimi v Turkmenskom Yazıke*. Aşkat.
- ATANIYAZOV, S. (1988). *Slovar' Turkmenskih Etonimov*. Aşkat.
- ATANIYAZOV, S. (1994). *Şecere: Türkmeniñ Nesil Daragtı*. Aşkat.
- ATANIYAZOV, S. (1971). *Toponomičeskiy Slovar' Yugo-Zapadnogo Turkmenistana*. Aşkat.
- ATANIYAZOV, S. (2004). *Türkmen Diliniñ Sözköki Sözlügi*. Aşkat.
- ATANIYAZOV, S. (1980). *Türkmenistanıñ Geografik Atlarınıñ Düşündirişli Sözlügi*. Aşkat.
- ATANIYAZOV, S. (1981). *Türkmenistanıñ Toponimiyası*. Aşkat.
- ATAYEV, G. (1981). *Türkmen Diliniñ Hünermentçilik Sözlügi*. Aşkat.
- ATAYEV, G. (1998). *Türkmenistanıñ Tebigı Derman Otları*. Aşkat.
- ATAYEV, K. ve MESKUTOV, V. (1982). *Russko-Turkmenskoy Uçebniy Slovar'*. Moskova.
- BABAGULIYEV, A. ve AKMÄMMEDOV, O. (1988). *Türkmen Diliniñ İkdıadı Terminleriñ Gısgaça Sözlügi*. Aşkat: İlm.
- BATIROV, Ş. ve KARPOV, G. K. (1948). *Russko-Turkmenskiy Slovar'*. Aşkat.
- BAYLIYEV, H. ve KARRIYEV, B. (1940). *Turkmensko-Russkiy Slovar'*. Aşkat.
- BAYRAMSAHATOV, N. (1994). *İslam: Gısgaça Sözlük*. Aşkat.
- BAYRIYEV, Ç. B. ve DAVLEKAMOV, M. H. (1962). *Latino-Russko-Turkmenskiy Slovar' Meditsinskih Terminov*. Aşkat.
- BELYAYEV, İ. A. (1913). *Russko-Turkmenskiy Slovar'*. Aşkat.
- BERDİYEV, R. ve ŞİKİNA, İ. V. (1984). *Russko-Turkmenskiy Slovar'*. Aşkat.
- BERKELİYEV, M. (1962). *Russko-Turkmenskiy Slovar' Geologičeskih Terminov*. Aşkat.
- BORCAKOV, Ş. (1989). *Türkmen Diliniñ Deñiz ve Derya Leksikasınıñ Gısgaça Sözlügi*. Aşkat: İlm.

- CUMAGELDİYEVA, B. ve SOPIYEVA, G. (1994). *Türkmençe-Rusça Gısgaça Tematik Sözlüğü*. Aşkabat.
- CUMAYEV, R., KOZİN, V. S. ve MOSESOVA, A. M. (1980). *Maldarçılık Terminleriniñ Rusça-Türkmençe Sözlüğü*. Aşkabat: İlim.
- DURDIYEV, M. (1993). *Türkmenleriñ Amalı-Haşam Sungatı*. Aşkabat.
- GAFUROVA, H. ve AMANGELDİYEVA, K. (1979). *Oba Hocalık Terminleriniñ Rusça-Türkmençe Sözlüğü*. Aşkabat: İlim.
- GARABAYEV, B. (1994). *Türkmençe-Türkçe Geleşik (Konuşma) Sözlüğü*. Aşkabat.
- GUNDOGDIYEV, A., ATAYEV, M. ve MEREDOV, O. (1973). *Turkmensko-Angliyskiy Razgavornik*. Aşkabat.
- HUDAYBERDİYEV, DJ. (1974). *Latino-Russko-Turkmenskiy Slovar' Anatomiçeskih Terminov*. Aşkabat.
- HUSEYİNOV, G., İSMAİLOV, H. ve SAKALİ, M. (1938). *Russko-Turkmenskiy Karmannıy Slovar'*. Aşkabat.
- KALÇAYEV, K. (1958). *Astronomiya Terminleriñ Rusça-Türkmençe Gısgaça Sözlüğü*. Aşkabat.
- KARA, M. ve KARADOĞAN, A. (2004). *Türkmen Türkçesi-Türkiye Türkçesi Deyimler Sözlüğü*. Ankara.
- KERBABAIEV, B. B. (1960). *Botanika Terminleriñ Rusça-Türkmençe Sözlüğü*. Aşkabat.
- KIYASOVA, G. (2003). *Zergärçilik Sözlüğü*. İlim: Aşkabat.
- KOLATOVA, G. A. (1996). *Yuvelirnaya Leksika v Turkmenskom Yazıke*. Aşkabat.
- Komision (1986–1987). *Bol'şoy Russko-Turkmenskiy Slovar' (Tom 1)*. Moskova.
- Komision (1986–1987). *Bol'şoy Russko-Turkmenskiy Slovar' (Tom 2)*. Moskova.
- Komision (1939). *Karmannıy Russko-Turkmenskiy Slovar'*. Aşkabat.
- Komision (1992). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I-II*. Ankara.
- Komision (1926). *Kratkiy Russko-Turkmenskiy Slovar' Primenitel'no k Nujdam Gosudarstvennoy Statistiki TSSR*. Aşkabat.
- Komision (1968). *Kratkiy Russko-Turkmenskiy Slovar'*. Moskova.
- Komision (1956). *Russko-Turkmenskiy Slovar'*. Aşkabat.
- Komision (1968). *Russko-Turkmenskiy Slovar'*. Moskova.

- Komisyon (1999). *Turkmen-English Dictionary*. Editors: Allen J. Frank - Jeren Touch-Werner (Tachmouradova). Kensington, Maryland, USA.
- Komisyon (1989). *Türkmen Diliniň Adam Atlariniň Spravoçnigi*. Aşkabat.
- Komisyon (1976). *Türkmen Diliniň Frazelogik Sözlügi*. Aşkabat.
- ÇARIYAROV, B. (1978). *Türkmen Diliniň Orfoepik Sözlügi*. Aşkabat.
- Komisyon (1957). *Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi*. Aşkabat.
- Komisyon (1962). *Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi*. Aşkabat.
- Komisyon (1963). *Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi*. Aşkabat.
- Komisyon (1989). *Türkmen Diliniň Orfografik Sözlügi*. Aşkabat.
- Komisyon (1962). *Türkmen Diliniň Sözlügi*. Aşkabat.
- Komisyon (1939). *Türkmençe-Rusça Cübi Sözlügi*. Aşkabat.
- LAVROV, ARK. P. ve LAVROV, AL. P. (1954). *Geografiya Terminleriň Rusça-Türkmençe Gısgaça Düşündirişli Sözlügi*. Aşkabat.
- MELİKGULİYEV, G. (1973). *Russko-Turkmenskiy Slovar' Fiziçeskih Terminov*. Aşkabat.
- MEREDOV, A. (1997). *Magtimguliniň Düşündirişli Sözlügi*. Gonbed Kabus.
- MEREDOV, A. ve AHALLI, S. (1963). *Türkmen Klassıki Edebiyatınıň Gısgaça Sözlügi*. Aşkabat.
- MEREDOV, A. ve AHALLI, S. (1988). *Türkmen Klassıki Edebiyatınıň Sözlügi*. Aşkabat.
- MESKUTOV, V. (1988). *Russko-Turkmenskoy Uçebniy Slovar' Moskova*.
- MURADOVA, S. (1967). *Slovar' po Kovratkaçestvu i Rukodeliya*. Aşkabat.
- MURZAYEV, G. (1936). *Russko-Turkmenskiy Kratkiy Slovar' dlya Russkih*. Aşkabat.
- NIYAZOV, A. H. (1954). *Himiya Terminleriň Rusça-Türkmençe Sözlügi*. Aşkabat.
- PENCİYEV, M. (1979). *Türkmen Diliniň Ekerançılık Leksikası*. Aşkabat.
- POTSELUEVSKİY, A. P. (1929). *Rukovodstvo dlya İzuçeniya Turkmenskogo Yazıka (s Prilojeniem Turkmensko-Russkogo Slovary)*. Aşkabat.
- REDJEPOVA, M. (1991). *Kratkiy Turkmensko-Russkiy Slovar' Pedagogiçeskih Terminov*. Aşkabat.
- SARIYEV, B. (1994). *Türkmen Sözleyşiniň Altın Sözlügi*. Aşkabat.

SEYİTMİRADOV, S. ve GARRİYEV, G. (1988). *Matematiki Terminleriň, Düşünceleriň ve Sözlemleriň Rusça-Türkmençe Sözlügi*. Aşkabat.

TEKİN, T. ve ÖLMEZ, M. (1995). *Türkmençe-Türkçe Sözlük*. Ankara.